

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

27. marts 2014*

»Unionsborgerskab — princippet om forbud mod forskelsbehandling — nationale bestemmelser om anvendelse af sprog i civile retlige sager«

I sag C-322/13,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Landesgericht Bozen (Italien) ved afgørelse af 6. juni 2013, indgået til Domstolen den 13. juni 2013, i sagen:

Ulrike Elfriede Grauel Rüffer

mod

Katerina Pokorná,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, R. Silva de Lapuerta (refererende dommer), og dommerne J.L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.-C. Bonichot og A. Arabadjiev,

generaladvokat: E. Sharpston

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Katerina Pokorná ved Rechtsanwältin M. Mairhofer og F. Bauer
- Den Italienske Republik ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato W. Ferrante
- Europa-Kommissionen ved E. Traversa og W. Bogensberger, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

* Processprog: tysk.

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 18 TEUF og 21 TEUF.
- 2 Denne anmodning er fremsat inden for rammerne af en sag mellem Ulrike Elfriede Grauel Rüffer og Katerina Pokorná vedrørende et krav om erstatning som følge af en skiulykke.

Retsforskrifter

- 3 Artikel 122, stk. 1, i Zivilprozessordnung (den italienske retsplejelov) bestemmer:
»Det er obligatorisk at benytte italiensk under hele sagens behandling.«
- 4 Lovens artikel 156 bestemmer:
»1. Processkrifter kan ikke erklæres ugyldige på grund af manglende overholdelse af formforskrifter, såfremt det ikke følger af nærværende lov.
2. Såfremt processkriftet ikke opfylder de formelle betingelser, der er nødvendige for, at det tjener sit formål, kan det imidlertid erklæres ugyldigt.
3. Såfremt processkriftet har opfyldt sit formål, kan det ikke erklæres ugyldigt.«
- 5 Som en undtagelse fra den anførte bestemmelse kan tysk anvendes ved domstolene i provinsen Bolzano i civile, strafferetlige eller forvaltningsretlige sager. Hjemlen til dette sprogs anvendelse ved de nævnte domstole findes i artikel 99 og 100 i dekret nr. 670 af 31. august 1972 fra republikkens præsident om godkendelse af den konsoliderede affattelse af forfatningslovgivningen for så vidt angår den særlige statut for Trentino-Sydtyrol (herefter »DPR nr. 670/1972«) samt i dekret nr. 574 af 15. juli 1988 fra republikkens præsident om gennemførelse af den særlige statut for regionen Trentino-Sydtyrol for så vidt angår anvendelse af tysk og ladinsk i forholdet mellem borgere og den offentlige forvaltning og i retssager (herefter »DPR nr. 574/1988«).
- 6 Artikel 99 i DPR nr. 670/1972 bestemmer:
»I regionen er tysk ligestillet med italiensk, der er det officielle nationalsprog. I akter, der har lovkraft, samt såfremt det følger af nærværende dekret, at akten skal affattes på to sprog, er ordlyden i den italienske affattelse afgørende.«
- 7 Artikel 100 i DPR nr. 670/1972 bestemmer:
»Tysksprogede borgere i provinsen Bolzano har ret til at anvende tysk i forhold til retsinstanser og offentlige forvaltningsmyndigheder og institutioner, der har hjemsted i provinsen, eller som har regional kompetence, samt over for koncessionshavende virksomheder, der leverer offentlige tjenesteydelser i provinsen.«

8 Det bestemmes i artikel 1, stk. 1, i DPR nr. 574/1988:

»Nærværende dekret regulerer anvendelsen af tysk med henblik på gennemførelse af bestemmelserne i afsnit XI i [...] den særlige statut for Trentino-Sydtyrol. I denne region er tysk ligestillet med italiensk, der er det officielle nationalsprog:

- a) i forhold til offentlige forvaltningsmyndigheder og institutioner samt juridiske personer og virksomheder under offentlig ret, der har hjemsted i provinsen Bolzano, eller som har regional kompetence, samt over for koncessionshavende virksomheder, der leverer offentlige tjenesteydelser i provinsen
- b) i forhold til retslige instanser og ordinære retter, forvaltningsretter og skatteretter, der har hjemsted i provinsen Bolzano
- c) i forhold til Oberlandesgericht (appelretten), Geschworenen-Oberlandesgericht (appelretten for straffesager), ungdomssektionen ved Oberlandesgericht, Generalstaatsanwaltschaft (anklagemyndigheden) ved Oberlandesgericht, Jugendgericht (ungdomsdomstol), Aufsichtsgericht (domstol for overvågning af gennemførelse af straffesanktioner) og Aufsichtsamt (kontoret for overvågning af gennemførelse af straffesanktioner), Regionalkommissär für die Ablösung der Gemeinnutzungsrechte (regionalkommisær for fælles udnyttelsesrettigheder) [...]

[...]«

9 Artikel 20 i DPR nr. 574/1988 bestemmer:

»1. I civilretlige sager kan hver part vælge at benytte det sprog, som processkriftet er affattet på. Valget fremgår af, på hvilket af de to sprog det indledende processkrift, svarskrift eller et hermed ligestillet dokument er affattet.

2. Såfremt det indledende processkrift og svarskriftet eller det tilsvarende dokument er affattet på samme sprog, er sagen ensproget. I modsat fald er sagen tosproget.

3. Under tosprogede sager benytter parterne det sprog, de hver især har valgt. Retsafgørelser forkyndes og affattes på begge sprog, såfremt den part, der har interesse heri, ikke har givet afkald herpå senest inden det retsmøde, hvor retten anmodes om at træffe afgørelse herom. Processkrifter og dokumenter fra parterne affattes på italiensk eller tysk, i hvilken forbindelse retten ikke har pligt til ex officio at foranledige oversættelse og afholde udgifterne hertil. Under tosprogede sager kan parter, der ikke har bopæl eller hjemsted i provinsen Bolzano, inden 30 dage fra fremsendelse eller indgivelse af akter og dokumenter anmode retten om at lade disse oversætte til det andet sprog helt eller delvist og for rettens regning. Retten kan bestemme, at dokumenter, som er indgivet af parterne, og som må anses for åbenbart irrelevante, helt eller delvist undlades oversat.«

Twisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

10 Det fremgår af de sagsakter, som Domstolen er i besiddelse af, at Ulrike Elfriede Grauel Rüffer, der er tysk statsborger, og som er bosat i Tyskland, den 22. februar 2009 styrtede på en skipist i provinsen Bolzano og pådrog sig skade på højre skulder. Ifølge Ulrike Elfriede Grauel Rüffer var dette styrt forårsaget af Katerina Pokorná, der er tjekkisk statsborger, og som er bosat i Den Tjekkiske Republik. Ulrike Elfriede Grauel Rüffer har anlagt sag mod Katerina Pokorná med påstand om erstatning for det lidte tab.

- 11 I sagen ved den forelæggende ret var stævningen af 24. april 2012, som indgivet på foranledning af Ulrike Elfriede Grauel Rüffer, affattet på tysk. Katerina Pokorná, som den 4. oktober 2012 modtog en tjekkisk oversættelse af stævningen, afgav svarskrift affattet på tysk den 7. februar 2013 og har ikke rejst indsigelse mod valget af tysk som processprog.
- 12 I det første retsmøde rejste den foreliggende ret, under hensyn til en dom afsagt den 22. november 2012 af Corte suprema di cassazione (Italien) (sag nr. 20715), spørgsmålet om valg af det sprog, dvs. tysk eller italiensk, der skulle benyttes under sagens videre behandling.
- 13 I denne dom fandt Corte suprema di cassazione, at bestemmelserne i DPR nr. 574/1988 alene fandt anvendelse på italienske statsborgere med bopæl i provinsen Bolzano.
- 14 Den forelæggende ret har anført, at i overensstemmelse med nævnte dom kunne sagsøgte i hovedsagen ikke, ved at have valgt tysk som retssprog, afhjælpe stævningens ugyldighed som følge af den retsstridige anvendelse af dette sprog. Såvel stævningen som de proceshændelser, der følger efter stævningen, dvs. svarskriftet, må derfor erklæres ugyldige.
- 15 Den forelæggende ret er dog af den opfattelse, at EU-retten kunne være til hinder for, at de i hovedsagen omhandlede nationale bestemmelser anvendes i henhold til den af Corte suprema di cassazione anlagte fortolkning. Der opstår derfor det spørgsmål, om det alene er italienske statsborgere med bopæl i provinsen Bolzano, der har ret til at benytte tysk som retssprog under en civilretlig sag, eller om samme ret ligeledes tilkommer italienske statsborgere, der ikke har bopæl i denne provins, eller endog statsborgere fra andre EU-medlemsstater end Den Italienske Republik med bopæl i den nævnte provins, eller, som det er tilfældet i hovedsagen, statsborgere fra disse medlemsstater, der ikke har bopæl i samme provins.
- 16 Ifølge den foreliggende ret er formålet med bestemmelserne om brug af tysk ganske vist at beskytte det etnisk-kulturelle tysksprogede mindretal, der har bopæl i provinsen Bolzano. Imidlertid forhindres dette formål på ingen måde, såfremt den omtvistede ordning finder anvendelse på statsborgere fra andre medlemsstater end Den Italienske Republik, der gør brug af deres ret til fri bevægelighed.
- 17 Under disse omstændigheder har Landesgericht Bozen besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 18 TEUF og 21 TEUF fortolkes således, at de er til hinder for anvendelsen af nationale bestemmelser, som de her omtvistede, hvorved retten til at benytte tysk sprog i civile retlige sager, der verserer for retterne i provinsen Bolzano, alene tilkommer italienske statsborgere med bopæl i Bolzano, og ikke ligeledes statsborgere fra andre EU-medlemsstater, uanset om de har bopæl i provinsen Bolzano?«

Om det præjudicielle spørgsmål

- 18 Med spørgsmålet ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 18 TEUF og 21 TEUF skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning, hvorefter retten til i civile retlige sager, der verserer for de retsinstanser i en medlemsstat, som er etableret i en territorial enhed, der er fastlagt af denne stat, at benytte et andet sprog end nævnte stats officielle sprog alene tilkommer statsborgere i denne stat, som har bopæl i samme territoriale enhed.
- 19 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes for det første, at Domstolen, vedrørende de samme bestemmelser, i sin dom *Bickel og Franz* (C-274/96, EU:C:1998:563, præmis 19 og 31) fandt, at en i nationale bestemmelser hjemlet ret til at forlange, at en straffesag foretages på et andet sprog end hovedsproget i den pågældende stat, er omfattet af EU-retten, og at denne er til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter borgere, hvis sprog er et andet end hovedsproget i den pågældende

medlemsstat, og som er bosat i et bestemt geografisk område, har ret til at forlange, at en straffesag foretages på deres sprog, mens statsborgere fra andre medlemsstater, hvis sprog er det samme, og som færdes eller opholder sig på det nævnte område, ikke er tillagt en sådan ret.

- 20 De betragtninger, der i dom Bickel og Franz (EU:C:1998:563) foranledigede Domstolen til at anerkende, at en unionsborger, der er statsborger i en anden medlemsstat end den omhandlede medlemsstat, på samme vilkår som sidstnævnte medlemsstats egne statsborgere har ret til under et straffesag at påberåbe sig en sprogordning som den i hovedsagen omhandlede og dermed kan henvende sig til retten på et i henhold til ordningen gældende sprog, skal forstås således, at de gælder for enhver retslig procedure, der gennemføres i den pågældende territoriale enhed, bl.a. i en civilretlig sag.
- 21 Hvis dette ikke var tilfældet, ville en tysksproget borger fra en anden medlemsstat end Den Italienske Republik, som færdes eller opholder sig i provinsen Bolzano, blive stillet ringere end en tysksproget italiensk statsborger, der er bosat i denne provins. Mens en sådan italiensk statsborger således kan anlægge sag inden for rammerne af en civilretlig procedure og forlange, at sagen foretages på tysk, vil denne ret blive nægtet en tysksproget statsborger fra en anden medlemsstat end Den Italienske Republik, der færdes i denne provins.
- 22 Med hensyn til den italienske regerings bemærkning om, at der ikke er nogen begrundelse for at udvide retten til at benytte det pågældende etnisk-kulturelle mindretals sprog vedrørende en statsborger fra en anden medlemsstat end Den Italienske Republik, som ikke befinder sig i den pågældende region andet end blot tilfældigt og midlertidigt, idet vedkommende er sikret instrumenter, der giver ham mulighed for at varetage sit forsvar på en passende måde, uanset at han ikke har kundskaber i værtsmedlemsstatens officielle sprog, skal det bemærkes, at regeringen fremsatte samme bemærkninger i den sag, som gav anledning til dom Bickel og Franz (EU:C:1998:563, præmis 21), og at Domstolen forkastede dem i dommens præmis 24-26, idet den konkluderede, at den i hovedsagen omhandlede ordning var i strid med forbuddet mod forskelsbehandling.
- 23 En sådan ordning vil kun kunne være begrundet, såfremt den støttes på objektive hensyn, som er uafhængige af de berørte personers nationalitet og står i rimeligt forhold til det formål, der lovligt tilstræbes med den nationale lovgivning (jf. dom Bickel og Franz, EU:C:1998:563, præmis 27).
- 24 For så vidt angår det af den italienske regerings fremsatte argument om, at anvendelsen af den i hovedsagen omhandlede sprogordning på unionsborgere vil have den konsekvens, at sagsbehandlingen vanskeliggøres med hensyn til tilrettelæggelse og frister, skal det først bemærkes, at dette udsagn eksplicit modsiges af den forelæggende ret, ifølge hvilken dommerne i provinsen Bolzano fuldt ud er i stand til at lede retssager på enten italiensk, tysk eller på begge sprog.
- 25 For så vidt angår den af samme regering fremsatte bemærkning vedrørende de ekstraomkostninger, der måtte påføres den pågældende medlemsstat ved anvendelsen af denne sprogordning på unionsborgere, fremgår det dernæst af fast retspraksis, at rent økonomiske hensyn ikke kan være tvingende almene hensyn, der kan begrunde en begrænsning af en grundlæggende frihed, som er sikret ved traktaten (jf. dom Kranemann, C-109/04, EU:C:2005:187, præmis 34 og den deri nævnte retspraksis).
- 26 Den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning kan følgelig ikke anses for at være begrundet.
- 27 Det fremgår af samtlige ovennævnte betragtninger, at det forelagte spørgsmål skal besvares med, at artikel 18 TEUF og 21 TEUF skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, hvorefter retten til i civilretlige sager, der verserer for de retsinstanser i en medlemsstat, som er etableret i en territorial enhed, der er fastlagt af denne stat, at benytte et andet sprog end nævnte stats officielle sprog alene tilkommer statsborgere i denne stat, som har bopæl i samme territoriale enhed.

Sagens omkostninger

- 28 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

Artikel 18 TEUF og 21 TEUF skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, hvorefter retten til i civile retlige sager, der verserer for de retsinstanser i en medlemsstat, som er etableret i en territorial enhed, der er fastlagt af denne stat, at benytte et andet sprog end nævnte stats officielle sprog alene tilkommer statsborgere i denne stat, som har bopæl i samme territoriale enhed.

Underskrifter